

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr. K. Schilder.

Medewerkers: Dr. F. A. den Boef, Helpman; Dr. E. T. v. d. Born, Amersfoort; Prof. P. Deddens, Kampen; Dr. D. van Dijk, Groningen; Dr. J. Francke, Rotterdam; Prof. Dr. S. Greijdanus, Kampen; Prof. B. Holwerda, Amersfoort; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr. P. Jaspersse, Leiden; Dr. B. Jongeling, Sappemeer; Dr. H. Knoop, Rotterdam; Dr. G. K. Schoop, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Dr. J. Smelik, Apeldoorn; Dr. H. Smilde, Groningen; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr. C. v. Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Utrecht; Dr. G. Visé, Kampen; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen. Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes.

Postrekening No. 406040 ten name van BUREAU „DE REFORMATIE“ — GOES Telefoon No. 2424.

Abonnement: f4.— per half jaar bij vooruitbetaling. Voor het Buitenland en Ned. Indië f10.— per jaar. Advertentie: 10 cent per mun. Losse nummers 20 cent.

INHOUD: Hoofdartikel: Het vierde formulier van eenigheid, 5. — Uit de Schrift: Adventweelde in offergang (Hebr. 11:17b). — Kerkelijk leven: Eenigheid des geloofs, „Instemmen“ — ook met de leerstukken omtrent „de ziel“. — Opvoeding en Onderwijs: De „A.N.O.V.“-kwesie. Het Kerstevangelie op onze scholen, I. — Zending en Evangelisatie: Brief van Goerue K. Tanahomba. — Stemmen uit onze Kerken. — Het Boek van de Week: De Frieseche Bijbelvertaling, 2. — Vakwetenschap en Praktijk: De juiste verhoudingen. — Groninger brieven. — Korte berichten. — Kerknieuws.

ONZE MEDEWERKERS.

Tot den kring van medewerkers is toegetroden Dr. J. Meester te Brouwershaven. Redactie.

HOOFDARTIKEL

Het vierde formulier van eenigheid.

We gaan het stuk verder lezen.

Begrijpelijkwijze handelt het nu over de verhouding van belofte en bevel.

Ons vorig artikel liet er geen twijfel over bestaan, dat wij tot geen prijs de verleden week besproken formule kunnen aanvaarden. Enkele buitenlanders, den weidschen naam „oecumenische synode“ zich geassu-meerd hebbende, mogen dit stuk van '46 — dat met '44 niets te maken heeft — hebben goedgekeurd, wij vermoeden, dat deze approbatie even luchtig geschied is als de andere, tot nu toe ons bekend geworden, verrichtingen van dit gezelschap.

Met onzen bril van verleden week voor de oogen, gaan we nu ook het vervolg lezen. Het luidt:

Deze beide, belofte en eisch, zijn op zulk een wijze aan elkander verbonden, dat de menselijke verantwoordelijkheid ten volle wordt gehandhaafd en nochtans de Heere in Zijn verbond niet afhankelijk is van het doen des menschen.

Hier staat het befaamde woord „nochtans“. Het speelt in de theologie een belangrijke rol: het „nochtans des geloofs“ is een liefkoosd en op alle manieren boeiend thema. Maar daarnaast komt het ook in de synodale taal van huidige leerformules voor. Reeds in de uitspraken van 1942 werd het gebruikt en prof. Greijdanus verklaarde toen, niet goed te begrijpen, welke redelijke zin aan het toenmalig gebruik van dit woord toe te kennen viel.

Dit daarlatende, verklaren wij hetzelfde van het woord „nochtans“ hier.

Als iemand zegt: „in het huwelijk handhaaft de man het vrouw-zijn van de vrouw en nochtans geeft hij zijn man-zijn niet prijs“, spreekt hij dan een duidelijk woord? Heeft daar het woord „nochtans“ redelijke zin?

Ik meen: neen.

Welnu, zóó ongeveer lees ik dezen zin.

Hetgeen vóór „nochtans“ staat is een waarheid van allereerste eenvoudigheid: „een waarheid als een koe“, als wij zooiets op de voorpagina mogen zeggen. De menselijke partij in het verbond heet de „vrouw“, de bruid des HEEREN. Verantwoordelijk-zijn is haar als vrouw eigen. De „Man“ handhaaft dus de „vrouwe-

lijke“ verantwoordelijkheid. In het huwelijk van den Schepper-Brudegom handhaaft dus de Man het vrouw-zijn der vrouw. Hetgeen achter „nochtans“ gezegd wordt, is precies evenzoo te waardeeren. De goddelijke partij in het verbond heet „de Man“, de Brudegom-HEERE, der kerk. Niet van haar afhankelijk zijn is hem als Man eigen: immers: uw MAKER is uw Man. De Maker-Schepper is nooit afhankelijk van zijn scheepsel. In dit huwelijk geeft dus de Man zijn man-zijn nimmer prijs.

Ik heb dus nog nooit zoo'n zoet gebruik van het woord „nochtans“ aangekomen: in DIT huwelijk handhaaft de Man het vrouw-zijn der vrouw en NOCHTANS geeft Hij zijn Man-en-Maker-zijn niet prijs..... Is dat een nochtans? Welneen.

Als de man denatureert, of de vrouw, dan is er geen huwelijk meer. In dit nochtans-zinnetje kon even goed staan: al houdt de eene partij haar aard, NOCHTANS behoudt de andere ook haar aard...

Maar dat is niet het ergste. Wat bedenkelijk is, heeten moet, is dit, dat de schijn gewekt wordt, alsof er op den aardbodem menschen zijn, die onder den gereformeerden naam één van beide grondwaarheden theoretisch zouden loochenen.

Doch hetgeen bovenal te betreuren valt is dit, dat ook nu de gedachtengang fundamenteel onjuist is.

Immers:

1) de handhaving van de verantwoordelijkheid van den mensch is geen gevolg van het samengaan, in het verbond, van belofte en eisch, doch alleen maar een gevolg hiervan, dat God na Gen. 1:1 altijd in ELKE relatie alle creatuur behandelt naar zijn aard. Ook in de bondsrelatie. Hij neemt het zaad Abrahams aan, en geen zaad van niet-menschen. De mensch is geschapen tot verantwoordelijkheid; de vrijheid Gods heeft daarin zich getoond, dat Hij binnen zijn geschapen wereld naast niet-verantwoordelijke creaturen (zon, maan, sterren, rivieren, winden, beesten) ook wél-verantwoordelijke in het aanzijn riep, uit louter welbehagen. Verantwoordelijkheid ligt in het begrip „mensch“ reeds opgesloten. Gelijk ook in dat van „engel“. Er zijn filosofen, die ook in het „begrip“ persoon het element der verantwoordelijkheid opnemen.

Daarom kan de verantwoordelijkheid niet geschapen worden door het verbond. Noch door een relatie van de twee deelen van het verbond. De nadrukkelijke verantwoordelijkheid-stelling, ja, die kan wél door de statuten van het verbond geschieden, gelijk deze ook metterdaad zulks doen; maar 't verbond zelf schept niet de verantwoordelijkheid. Het verbond valt onder de voorzienigheid Gods; Hij onderhoudt daardoor en Hij regeert er door (Zondag 10 Catechismus). Daarom MOET het verbond zich aansluiten bij het geschapene („onderhouding“), dit ontplooiën naar zijn aard en het tevens verrijken (het brengt, synthetisch, verrijkende elementen aan), en het zóó tot vervulling brengen (dat is: „regeeren“). Het is voorts duidelijk, dat, waar de tweede fase der verbondsgeschiedenis (die van het „genadeverbond“) zich aansluit bij de eerste (al is ook die tweede fase weer „synthetisch“, en dus verrijkend, iets nieuws aanbrengend tegenover de eerste), ook de tweede bondsgeschiedenisfase geen verantwoorde-lijkheid scheppen kan. Het verbond, in al zijn fasen, gaat uit van 's menschen verantwoordelijkheid, bouwt erop voort, doet er een gezaghebbend appél op.

Vandaar dan ook, dat die verantwoordelijkheid zou gebleven zijn, ook indien er van geen genadeverbond ooit sprake zou geweest zijn. Denk aan de gevallen engelen. Er is vanouds verschil geweest over de vraag, of óók de engelen „in het verbond“ waren. Bedoelt men: in hetzelfde verbond als met den mensch door God is opgericht, dan kiezen wij hier vóór de ont-

kennende beantwoording van de vraag. Want het verbond met menschen bouwt voort op de natuur des menschen, en kan dus niet met een ander schepsel worden aangegaan. Het belooft mensche-lijkenietbare goederen en vordert mensche-lijkenietbare werken. Maar wil men de verhouding tusschen God en engel eveneens die van „een“ verbond noemen, dan hebben wij daar niets tegen, omdat de bijbel, die van een verbond Gods met „de aarde“, met „zon en maan en sterren“ spreekt, ook wel de door God voor den engel beschikte wijze-van-omgang en wijze-van-dienst een verbond zal willen noemen. Wat wij in dit verband willen zeggen, is alleen maar dit: de gevallen engel is na de verbreking van het eerste in geen tweede verbond opgenomen. Voor hem geen „genadeverbond“. Maar verantwoordelijk bleef hij. En zoo is het ook met den mensch. Verantwoordelijk is de mensch altijd — verbond of geen verbond.

Conclusie voorlopig: hetgeen het vierde formulier in het hierboven afgedrukte volzinnetje uitspreekt vóór het woordje „nochtans“ kan ons geen oogenblik meer interesseeren dan elke andere waarheid-ale-ekoe. En wij hebben dan nog twee bedenkingen:

1) dat men den schijn aanneemt, alsof die waarheid-als-een-koe samenhangt met de verbinding van belofte en eisch in 't verbond;

2) dat men ze plechtig vastknoopt aan een andere waarheid, die door het woord „nochtans“ verbonden werd aan deze eerste.

Wat 1) betreft: handhaving der mensche-lijke verantwoordelijkheid is óók in het vloeken, het straffen; is óók in het aanspreken met de bondsbelofte en den bondseisch voor de eerste maal in 't paradijs, en in alle andere aanspreken van den mensch met verrijkte bondsbeloften en verdiepte, ook verscherpte bondseischen in de volgende malen, na het paradijs; is óók in de prediking, in het „aanbieden“ van den Christus, in dan wel buiten het verbond; is óók in zending en evangelisatie. Ze is er in alles. In alles handhaaft God een kikkvorsch als kikkvorsch, en een mensch als mensch, en een verantwoordelijke als verantwoordelijk. Tot in de zending van regen en droogte, van vruchtbare en onvruchtbare jaren toe.

En wat 2) aangaat: juist omdat het handhaven der mensche-lijke verantwoordelijkheid zoo'n oer-gegeven is, waaraan — gegeven eenmaal zijn eigen beschikking-van-wet-overeenkomstig-vrijen-raad — God zelf niets meer veranderen kan, omdat Hij eeuwig zich blind aan zijn raad aangaande het creatuur, — juist daarom KAN op een zinnetje, dat de handhaving der mensche-lijke verantwoordelijkheid uitspreekt, geen redelijke „nochtans“ volgen. Tenzij dan een „nochtans“ waarop volgt, dat God die verantwoorde-lijkheid opheft, er een uitzondering op maakt, ze buiten werking stelt, ze niet aanziet, ze overdragt, en zoo. Op de uitspraak inzake „handhaven“ der verantwoordelijkheid kan geen ander „nochtans“ volgen, dan zulk een, dat aan dit „handhaven“ tornt, er iets afslijpt. En dat is uitgesloten. Wat hier staat is even zinloos als b.v. de uitspraak: de aarde draait en nochtans bestaat er een duivel. Of: er is een wet van zwaartekracht en nochtans is $2 \times 2 = 4$.

We behoeven, meenen we, nu óók geen lange rede-neering meer om te betoogen, dat ook wat ná het woord „nochtans“ in het besproken volzinnetje staat, door dezelfde bezwaren gedrukt wordt. De Heere, of de HEERE, God-in-het-werkverbond, of God-in-het-genadeverbond afhankelijk van het doen des menschen? Welneen — een afhankelijk God is geen God. Hij is vrij, en soeverein, en al de rijkdom van het goede huwelijk ligt hierin, dat DIE man de man der vrouw is, gelijk ze in dit bonds-„huwelijk“ daarin geprezen wordt, dat de MAKER onze man is. Wie Hem zou afhankelijk stellen, die zou geen „huwe-lijk“ meer overhouden; alle verbond, gelijk ook alle